

“ОММАВИЙ МАДАНИЯТ”НИНГ МОҲИЯТИ, ТАРИХИЙ ИЛДИЗИ, ХАРАКТЕРИ ВА РИВОЖЛАНИШ БОСҚИЧЛАРИ

Rahmonova Sanoat Shuhratovna

Xayrullayev Umidjon Fayzullo o'g'li

Sayfutdinov Feruz Ilniyozovich

Osiyo Xalqaro universiteti “Ijtimoiy fanlar va texnika fakulteti

Tarix va filologiya kafedrası o'qituvchilari.

rahmonovasanoatshuhratqizi@oxu.uz

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14675039>

Аннотация. “Оммавий маданият” глобллашув туфайли зоявий-мафкуравий таъсир ўтказишининг “ўткир қуроли” сифатида намоён бўлаётган экан, аввало, глобллашув ҳодисаси ва унинг моҳиятига тўхталиб ўтишни мақсадга мувофиқ деб ўйлаймиз. Зеро, биринчи президент И.А.Каримов келтирганидек: “Бугун биз тез ўзгарувчан, ўта шиддаткор ва мураккаб бир замонда яшамоқдамиз. Давлат ва сиёсат арбоблари, файласуфлар ва жамиятишунос олимлар, шарҳловчи ва журналистлар бу даврни турлича таърифлаб, ҳар хил номлар билан атамоқда.

Калим сўзлар: глобллашув, “оммавий маданият”, “ўргимчак тўри”, миллий маданият, мафкура, глобллашув, демократия.

THE ESSENCE, HISTORICAL ROOTS, CHARACTER AND STAGES OF DEVELOPMENT OF "MASS CULTURE"

Abstract. Since "mass culture" is emerging as a "sharp weapon" of ideological influence due to globalization, we first consider it appropriate to dwell on the phenomenon of globalization and its essence. Because, as the first president I.A. Karimov said: "Today we live in a rapidly changing, extremely tense and complex time. State and political figures, philosophers and social scientists, commentators and journalists describe this era in different ways and call it by different names.

Keywords: globalization, "mass culture", "spider web", national culture, ideology, globalization, democracy.

СУЩНОСТЬ, ИСТОРИЧЕСКИЕ КОРНИ, ХАРАКТЕР И ЭТАПЫ РАЗВИТИЯ «НАРОДНОЙ КУЛЬТУРЫ».

Аннотация. Поскольку в результате глобализации «массовая культура» предстаёт как «острое оружие» идейно-идеологического воздействия, мы считаем целесообразным остановиться на явлении глобализации и его сущности. Ведь как говорил первый президент И.А. Каримов: «Сегодня мы живём в быстро меняющееся, чрезвычайно жестокое и сложное время. Государственные и политические деятели, философы и социологи,

комментаторы и журналисты по-разному описывают этот период и называют его разными именами.

Ключевые слова: глобализация, «народная культура», «паутина», национальная культура, идеология, глобализация, демократия.

Кимдир уни юксак технологиялар асри деса, кимдир тафаккур асри, яна биров ялпи ахборотлашув даври сифатида изоҳламоқда. Албатта бу фикрларнинг барчасида ҳам маълум маънода ҳақиқат, рационал мағиз бор. Чунки, уларнинг ҳар бири ўзаро бугунги серқирра ва ранг-баранг ҳаётнинг қайсидир белги аломатини акс эттириши табиий”. Аммо кўпчиликнинг онгида бу давр глобаллашув тариқасида таассурот уйғотгани рост. Негаки, бугун ер юзининг қайси чеккасида қандай бир воқеа юз бермасин одамзот бу ҳақида дунёнинг бошқа чеккасида зудлик билан хабар топади.

Бугунги глобаллашув шароитида “оммавий маданият” мафкуравий таъзиқларнинг энг кучли, одамлар тафаккурини ўз измига солишнинг ўта нозик унчалик сезилмайдиган кучли қуролига айланиб бормоқда. Маданият, санъат, фан ва таълим ҳозирги кунда айрим давлат ва ташкилотлар томонидан мафкуравий таъсир ўтказиш ва маънавий-маданий экспанцияни амалга ошириш воситасига айланмоқда.

Бугун “ўргимчак тўри” билан боғлиқ равишда ўзбек тили луғатига кириб келган ва тез-тез тилга олинаётган “оммавий маданият” ёки “оломон маданияти” айнан глобаллашув маҳсулотидир. Бу сўз бирикмасининг луғавий маъносига эътибор берсак, “маданият” сўзи араб тилидан مدينة сўзидан олинган бўлиб, “тараққиёт”, “цивилизация” деган маъноларни англатади. Демак, маданият – бу тараққийлашиш, юқорилашиш демакдир. Унинг муомала, кийиниш, жамоат жойларида ўзини тута билиш маданияти каби бир қанча турлари мавжуд. Маданиятли кишилар эса чуқур билим олишга, тараққиётга қараб интилишга ҳамда ўз миллий маданиятини ҳурмат қилишга интилади. Шунингдек, халқларнинг миллий маданияти, миллий қадриятлари бойиб борса, улар тараққийлашиб, юқорилаб борса, ўша халқнинг маънавияти, маънавий ҳаёти ҳам бойиб ва юксалиб боради.

“Оммавий маданият”нинг ривожланиши қадимги шаҳар-давлатлар номи билан боғлиқ бўлиб, жумладан, Бобилда томошалар, кўзбойлиғичлар, кўча қўшиқчилари ва раққослари мисолида кўнгилхушлик қилиш тури кенг ёйилган эди. “Оммавий маданият”нинг гуллаган даври ўтган икки асрда чаласавод кичик бизнес вакиллариининг “ҳомийлиги”да амалга ошди. Шу билан бирга, мазкур “ҳомий”ларнинг замонавий шаклдаги фаолияти “эркинлик ва демократияни олға силжитиш” ниқоби остида ер ости, ер усти бойликларга эга ҳудудларда кечаётган тинч ҳаётни издан чиқариш ҳамда ҳокимият тепасига ўз манфаатларига хизмат қиладиган кучларнинг келтириш билан боғлиқ миллий

ва стратегик режалар мисолида якқол намоён бўлмоқда. Постиндустриал жамиятлар эришган техник ва иқтисодий тараққиётнинг улкан ютуқлари жамият маънавиятидаги шунга мувофиқ тараққиётга олиб келмайди, яъни чегараланмаган индивидуализм маданияти жиддий муаммоларни келтириб чиқаради, чунки унинг асосий қоидаси асрлар мобайнида шаклланган қоидаларни бузишдан иборат. Бу муаммоларнинг ўзагини - жамиятни тартибга солувчи турли ижтимоий тоифа ва гуруҳларни умуммақсад йулида бирлаштирувчи ҳамда унинг яшовчанлигини таъминловчи муҳим “ижтимоий капитал” бўлган ижтимоий қадриятларнинг парчаланишини ташкил этади. Бу парчаланишни Ф.Фукуяма “чегаралар йўқ” шиорига таянган ва “поп-маданият” орқали сингдирилаётган “поп-психология” таъминлаётганини айтади “Оммавий маданият”нинг асосий унсури бўлган “поп-психология” жамият, яъни инсонлар олдидagi масъулиятни пучга чиқаради. Қайсики, унинг таянчи – “даромад, фойда ғояси бўлиб, ҳатто бугун ҳамма нарсани, жумладан ҳаёт ва соғлиқни ҳам сотиб олиш мумкинлигига бўлган ишончни сингдиришдан иборат”. Бу мафкурани оммалаштириш вазифасини дунёда ҳозирги кунда кенг оммани ўзига жалб қила оладиган телевидение бажармоқда. Шунини айтиб ўтиш лозимки, бугун дунёга “оммавий маданият”ни сингдиришга ҳаракат қилаётган ғарбона индивидуализм инсон, шахснинг индивидуаллиги, ўзига хослигига мутлақо тўғри келмайди. “Оммавий маданият” дунёдаги барча мамлакат ва халқларни ўз байроғи остига бирлаштириш, ўзига хизмат қилдириш уларнинг дидларини, дунёқарашларини бир қолипга солишни талаб этмоқда. Бунинг энг мақбул йўли - алоҳида халқларни ўз маданий илдизларидан ажратиш, маданий бирлигини парчалаш ва уларни маълум давлат ва трансмиллий корпорацияларнинг рекламаси ва уларнинг имиджини белгиловчи дизайни учун олинган истеъмолчилик дунёсининг рамзлари билан алмаштиришдан иборатдир.

Файласуф У.Бек бу борада шундай ёзади: “Жаҳон бозори ҳақидаги фикр ортида хавфли утопия яширинган. Жаҳон бозори сўнгги бўш қолган манзилларни эгаллаган сари ягона дунё шаклланиб боради, аммо ранг-барангликни, ўзаро очикликни, яъни ўзи ва ўзгалар ҳақидаги тасаввурларининг плюралистик космополитик табиатни тан олиш сифатида эмас, аксинча, ягона товар дунёси сифатида”дир.

Ортега-и-Гассет “оммавий маданият”нинг таъсир доирасини таҳлил этиб, омма ўзига, шахсга ўхшамай қолиши, кимки бошқаларга ўхшамаса, шулардек фикрламаса таҳликада қолишини айтиб, шундай деган эди: “Омма – йўрик-йўналишсиз оқим билан сузаётган одамлардир. Шунинг учун улар қобилят имкониятлари катта бўлишига қарамай, ҳеч нарса яратмайди. Оммавий одам ахлоқдан маҳрум, чунки унинг моҳияти, онги бурчига итоат қилади”

Ҳозирги кунда тез-тез тилга олинаётган, “оммавий маданият” деган жозибали номни ўзига ниқоб қилиб олган, аслида бузғунчиликдан иборат, бўлган салбий ҳодиса ҳақида, унинг пайдо бўлиш сабаблари хусусида сўз борганда, аввало Биринчи президентмиз Ислам Каримовнинг куйидаги фикрларини эсга олиш ҳар томонлама ўринли бўлади: “Биз бугун юртимизда янги ҳаёт барпо этар эканмиз, бир масалага алоҳида эътибор беришимиз лозим. Яъни коммунистик мафкура ва ахлоқ нормаларидан воз кечилгандан сўнг, жамиятда пайдо бўлган ғоявий бўшлиқдан фойдаланиб, четдан биз учун мутлақо ёт бўлган, маънавий ва ахлоқий тубанлик иллатларини ўз ичига олган “оммавий маданият” ёпирилиб кириб келиши мумкинлиги барчамизга аён бўлиши керак”.

Бу фикрларнинг маъно-мазмунини тушуниб етиш учун унда таъкидлаб ўтилган, “Четдан”, “биз учун мутлақо ёт”, “маънавий ва ахлоқий тубанлик иллатларини ўз ичига олган” каби сўз ва ибораларга алоҳида эътибор қаратиш лозим, деб ўйлаймиз. Шу асосда “оммавий маданият” аслида маданиятсизлик ифодаси бўлиб, юртимизга четдан кириб келаётган, миллий қадриятларимизга мутлақо ёт бўлган, маънавий ва ахлоқий тубан иллатларни ўз ичига олган хуружлар йиғиндиси деган хулоса чиқариш мумкин.

Шунинг учун ҳам Ўзбекистон Республикасининг биринчи Президенти И.Каримов юқорида келтирилган фикрларида “оммавий маданият” ибораси қўштирноқ ичига олинган. Яъни, бундан қўштирноқ ичидаги “оммавий маданият” аслида оммавий маданиятсизликни авж олдиришга, ҳар бир халқнинг тарихида, бугунги ҳаётида мавжуд бўлган ҳақиқий оммавий маданият намуналарини сохталаштиришга қаратилгани билан айниқса хатарлидир. Бундай сохта “Оммавий маданият” - бугунги кунда ёшларимизнинг онги ва қалбини эгаллашга интилаётган мураккаб мафкуравий воситага айланмоқда. Шу боис олий ва ўрта махсус касб-хунар таълими ва ўрта умумтаълим мактабларида ўқувчилар, талаба ёшларда мафкуравий иммунитетни шакллантириш учун аввало ушбу тахдиднинг мазмун-моҳиятини билиш лозим.

Бугунги кунда маданиятнинг ёшларга таъсири, унинг ижобий томонлари билан биргаликда салбий томонларига ҳам алоҳида эътибор берилмоқда. “Оммавий маданият” деб ном олган халқимиз тасаввурларига, тарихий-маданий анъаналарига, шарқона одоб-ахлоқ нормаларига зид қарашлар, порнографик асарлар, сийқа санъат ва ғайриахлоқий асарлар бугун миллий маданиятларга, миллий ўзлиқни англашга катта хавф солмоқда.

Энди “оммавий маданият” масаласига чуқурроқ назар соладиган бўлсак, у ҳозирги кунда маданий глобаллашувнинг, маданий экспанциянинг, қолаверса, мафкуравий таъйиқнинг энг хавфли қуролига айланиб бормоқда. Шуни эътиборга олиш лозимки “оммавий маданият”да миллий қадрият, миллий хусусият ва миллий тарихга асос йўқ.

У миллий маданият, миллий анъана, миллий характер ёки миллий менталитет ҳамда миллий манфаат нима эканлигини билмайди. “Оммавий маданият” нинг моҳияти ва унинг хавфли жиҳатлари ҳақида фикр юритишдан аввал бир тушунчага муайян аниқлик киритиш зарурдир. Чунки “оммавий маданият” турли олим ва мутахассислар томонидан турлича талқин этилмоқда. Бу борада олим У.Саидов ўзининг “Глобаллашув ва маданиятлараро мулоқот” деб номланган асарида уларни умулаштирган ҳолда қуйидагича ифодалайди:

– “Оммавий маданият” – халқ маданияти, урф-одатлари, маросимлари, санъатини ифодаловчи тушунча.

– “Оммавий маданият” ОАВнинг ривожини билан боғлиқ ҳодиса.

– “Оммавий маданият” ишлаб чиқариш, “кўнгил очиш индустрияси” томонидан яратилган, омма истеъмолига мўлжалланган маданиятнинг сайқаллаштирилган намуналари кўринишидаги салбий ҳодисалардир.

Ҳозирги шароитда глобаллашув билан боғлиқ баъзи жараёнлар, айниқса, “оммавий маданият” салбий ҳодиса, миллий кадрлар ва анъаналар билан боғлиқ маданиятга қарши сифатида намоён бўлаётгани, аслида эса бундай жараёнларга “оломон маданияти” деб атасак тўғри бўлади. Шу жиҳатдан олим У.Саидов ўзининг асарида америкалик олим П.Брюкеннинг қуйидаги фикрларини келтиради: “Америкача мафкуралашган давлатда ўз янги ақидаларини армия ва полиция орқали эмас, “оммавий маданият” инквизиторлари ёрдамида жаҳонга сингдирилаётган “юмшоқ тирания”га айланган. Бугунги кунда оммавий ахборот воситалари, телевидение маданиятни оломонлаштиришнинг асосий воситаси ва манбаи бўлиб хизмат қилмоқда. Бу аввало, одамларнинг ҳақиқатда вақти бўлган, қайғу ва хурсандчиликларини ифодалаган, уларни қизиқтирган ҳар қандай муаммони товарга, бир қолипга солган кўнгилхушликка айлантирилишида намоён бўлади”.

Ҳозирги глобаллашув шароитига келиб “оммавий маданият” орқали миллий кадрлар ва анъаналар тизимини, тубдан ўзгартиришга ҳаракат қилинмоқда. Бу борада эса Ғарб мамлакатлари томонидан маданият “қолиплари”ни ишлаб чиқарилаётганлигидан келиб чиқиб, айтиш мумкинки, бу ўзгариш аввало, ғарбона индивидуализм томон ҳаракат қилинаётганлигидан дарак бермоқда. Бу билан глобаллашув шароитидаги “оммавий маданият”нинг таъсири натижасида миллий маданиятларини ўзига хослигининг йўқолиб бориши, кам сонли халқларнинг ўз тили ва урф-одатларини унитиши, ҳаттоки, унинг йўқолиб кетиши ҳолатларини келтириб чиқаради. Жаҳонда ғарбона кийиниш кенг тарқалаётган бир пайтда ўзига модага айланиб бораётган либосини кийган, аслида манкуртлик касаллиги кўринишларидан бири – “оммавий маданият” кўринишининг умумжаҳон маданиятига айланаётганидан далолат бермоқда.

“Оммавий маданият” кишига инсонийлик, шахс мартабасини берадиган миллий маданиятидан, маънавиятидан, тарихий хотирадан маҳрум этади.

REFERENCES

1. Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч. –Т.: Маънавият, 2008. –Б.110.
2. Фукуям Ф. Великий разрыв. –М.:АСТ, 2004. –С.26
3. У.Бек. Что такое глобализация? Ошибки глобализма-ответы на глобализацию. –М.: Прогресс-традиция,2001. –С.20.
4. Ортега-и-Гассет Х. Дегуманизация общества. – Москва: Радуга,1991. – Б.12.
5. Каримов И. Юксак маънавият – енгилмас куч. - Тошкент. Маънавият, 2008. Б - 117.
6. Саидов У. Глобаллашув ва маданиятлараро мулоқот. –Т.:Академия, 2008. –Б.76
7. Rahmonova Sanoat Shuhrat qizi. (2024). SPIRITUAL AND EDUCATIONAL REFORMS ARE THE FOUNDATION OF A NEW UZBEKISTAN. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14503228>
8. Rahmonova, S. (2023). DYNAMICS AND MAIN DIRECTIONS OF SPIRITUAL AND CULTURAL REFORMS IMPLEMENTED IN UZBEKISTAN. Modern Science and Research, 2(10), 850-854.
9. Rahmonova, S. (2023). YANGI O‘ZBEKISTONDA MA’NAVIY-MADANIY ISLOHOTLAR. Current approaches and new research in modern sciences, 2(10), 40-43.
10. Rahmonova, S. (2023). YUKSAK MA’NAVIYATLI AVLOD-UCHUNCHI RENESSANS BUNYODKORLARI. Наука и технология в современном мире, 2(3), 76-79.
11. Rahmonova, S. (2024). THE REFORMS IMPLEMENTED IN NEW UZBEKISTAN ARE THE FOUNDATION OF THE THIRD RENAISSANCE. Modern Science and Research, 3(2), 394-399.
12. Qizi, R. S. S., Shukhratovna, T. S., & Karamatovna, M. A. (2024). Implementation of Education and Protection of Children's Rights in the age of Technology. SPAST Reports, 1(7).
13. Рахмонова, С. (2024). HARMONY OF EDUCATION AND TRAINING. Журнал универсальных научных исследований, 2(5), 366-375.
14. Ramatov, J., Hasanov, M., & Rahmonova, S. (2024). TA’LIM TIZIMI MODERNIZATSIYALASHUVINING IJTIMOIIY-FALSAFIY ASOSLARI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 4(8), 160-172.

15. Rahmonova, S. S. Q. (2024). O 'ZBEKISTONDA AMALGA OSHIRILGAN MA'NAVIIY-MADANIY ISLOHOTLAR DINAMIKASI VA ASOSIY YO'NALISHLARI. *International scientific journal of Biruni*, 3(2), 95-104.
16. Rahmonova, S. (2024). SPIRITUAL AND EDUCATIONAL REFORMS ARE THE FOUNDATION OF A NEW UZBEKISTAN. *Modern Science and Research*, 3(12), 517–525. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/58031>
17. Xayrullayev, U., Sayfutdinov, F., & Rahmonova, S. (2025). SHAYBONIYLAR DAVLATI VA USMONLI TURKLAR DAVLATI O'RTASIDAGI DASTLABKI ALOQALAR TAVSIFI. *Modern Science and Research*, 4(1), 147–154. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/60142>
18. Ilniyazovich, S. F. (2023). RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING TARIX FANINI O'QITISHDAGI AHAMIYATI.
19. Ilniyoz o'g'li, S. F. (2023). ETNOGRAFIK TADQIQOTLARDA QORAQALPOQ XALQINING YORITILISHI.
20. Ilniyazovich, S. F. (2024). The Formation of Preliminary Knowledge about the People of Karakalpak. *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION*, 4(3), 149-155
21. Sayfutdinov, F. (2024). BUXORO AMIRLIGINING QURILISH TARIXI: MADANIY VA ARXITEKTURA TARAQQIYOTI MEROSI. *Modern Science and Research*, 3(12), 852-858.
22. Sayfutdinov Feruz Ilniyoz o'g'li. (2023). XX ASR 2-YARMI XXI ASR BOSHLARI ZARAFSHON VOHASIDA ETNOSLARARO MUNOSABATLAR. *TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI*, 3(9), 1–5. Retrieved from <https://sciencebox.uz/index.php/ajed/article/view/7941>
23. Sayfutdinov, F. . (2024). ILLUMINATION OF THE SPIRITUAL LIFE OF THE KARAKALPAK PEOPLE IN RESEARCH. *Journal of Universal Science Research*, 2(5), 441–452. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/universal-scientific-research/article/view/34891>
24. Sayfutdinov, F. (2024). MANG'IT AMIRLARI DAVRIDA BUXORO AMIRLIGI ME'MORCHILIK SOHASI RIVOJI. *Modern Science and Research*, 3(10), 620–629. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/45335>
25. Ilniyazovich, S. F. (2024). Historiography of Various Expeditions and their Results in the Regions Inhabited by Karakalpaks in the First Half of the 20th Century. *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION*, 4(9), 159-165.

26. Xayrullayev, U. (2024). THE IDEA THAT MADE THE OTTOMAN STATE GREAT (RED APPLE II). Modern Science and Research, 3(2), 1071–1073. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/29533>
27. Xayrullayev, U. (2024). BRIEFLY ABOUT THE "RED APPLE" MYTHOLOGY OF THE TURKS. Modern Science and Research, 3(1), 568–572. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/28329>
28. Umidjon, X. (2024). Literacy and Information Exchange in the Ancient East and West. EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION, 4(3), 179–183. Retrieved from <http://www.inovatus.es/index.php/ejine/article/view/2698>
29. Umidjon, X. (2023). 1918-1939-yillarda Polshaning ichki siyosatidagi o'zgarishlar. Центр Научных Публикаций (buxdu.Uz), 42(42). извлечено от https://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/10963
30. Umidjon Xayrullayev. (2024). THE POSITION OF CENTRAL ASIAN GOVERNORSHIPS DURING THE PERIOD OF THE TURKISH KHANATE AND THE ARAB INVASION. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13958464>
31. Xayrullayev Umidjon Fayzullo o'g'li. (2024). LEGITIMACY OF RULERSHIP IN THE STATE OF CENTRAL ASIA AND IRAN IN ANCIENT TIMES AND THE EARLY MIDDLE AGES. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14222295>
32. Xayrullayev, U. (2024). EFTALLAR DAVLATI VA TURK XOQONLIGIDA HUKMDORLIK LEGITIMATSIYASI. Modern Science and Research, 3(12), 843–851. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/58469>
8. BIRINCHI RADIO EHTIYOTLAR TARIXIDAN. (2024). MEDICINE, PEDAGOGY AND TECHNOLOGY: THEORY AND PRACTICE, 2(4), 657-663. <https://universalpublishings.com/index.php/mpttp/article/view/5240>
33. Xayrullayev, U. (2024). TURK XOQONLIGI VA ARABLAR BOSQINI DAVRIDA O'RTA OSIYO HOKIMLIKLARINING MAVQEYI. Modern Science and Research, 3(12), 339–343. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/58055>
34. Xayrullayev Umidjon. (2024). RELIGIOUS AND THREATS IN MEDIASPACE. МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА, 2(5), 593–595. <https://doi.org/10.5281/zenodo.11311154>
35. Muxamedovna, G. M. (2024). Millatimiz Faxri-Buxoro Ma'rifatparvari. Miasto Przyszłości, 52, 557-562.
36. Muxamedovna, G. M. (2024). PARANJI TARIXI, YOXUD O'RTA ASR AYOLLARINING KIYIMI HAQIDA.

37. Muxamedovna, G. M. (2024). TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA AXBOROT KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARINING O'RNI. TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI, 4(5), 97-102.
38. Mukhamedovna, G. M. (2024). The Sad Fate Of The Women Of Turkistan: About The "Hujum" Movement And Its Impacts On Agriculture. SPAST Reports, 1(7).
39. Gadayeva, M. (2024). MARKAZIY OSIYODA JADID AYOLLARI TARIXI. Modern Science and Research, 3(12), 652-658
40. Toshpo'latova, S., Gadayeva, M., & Sadullayev, U. (2024). SHARQ ALLOMALARINING DIDAKTIK QARASHLARI. Modern Science and Research, 3(12), 985-993.
41. Toshpo'latova Shaxnoza Shuhratovna. (2024). ILK UYG'ONISH DAVRI NAMOYONDALARNING DIDAKTIK QARASHLARI ASOSIDA O'QUVCHILARNI TARIX FANIGA QIZIQTIRIS METODIKASI. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14520996>
42. Toshpo'latova, S. (2024). TARIX FANINI O'QITISHDA SAMARALI METODLAR. Modern Science and Research, 3(11), 774-782.
43. Тошполатова, Ш. (2024). THE PRESENT IRANIANS. Журнал универсальных научных исследований, 2(5), 453-462.
44. Toshpo'latova, S. (2024). BUXORODAGI SAROYLAR. Modern Science and Research, 3(5), 522-529.
45. Toshpo'latova, S. (2024). O'RTA ASRLARDA OILA PEDAGOGIKASIGA OID FIKRLAR. Modern Science and Research, 3(12), 353-361.
46. Toshpo'latova, S., & Xudoyqulov, S. (2024). History And Ethnology Of Olot District. Modern Science And Research, 3(5), 148-151.
47. Toshpo'latova, S., & Jo'rayeva, M. (2024). HISTORY AND ARCHITECTURAL MONUMENTS OF JONDOR DISTRICT. Modern Science and Research, 3(2), 447-450.
48. Qizi, R. S. S., Shukhratovna, T. S., & Karamatovna, M. A. (2024). Implementation of Education and Protection of Children's Rights in the age of Technology. SPAST Reports, 1(7).
49. Shuhratovna, T. S. (2024). Linguistic Anthropology. European Journal Of Innovation In Nonformal Education, 4(3), 432-437.
50. Toshpo'latova, S. S., & Naimov, I. N. (2023). MS ANDREYEV-O'RTA OSIYO XALQLARI ETNOGRAFIYASINING YIRIK OLIMI. Innovations in Technology and Science Education, 2(8), 1214-1222.
51. Toshpo'latova, S., & Tursuntoshova, S. (2024). Khoja Abdulkholiq Gijduvani. Modern Science and Research, 3(2), 87-93.

52. Toshpo'latova, S. (2024). Ethnolinguistics Of Ethnologies Of Bukhara. *Modern Science and Research*, 3(2), 1004-1011.
53. Toshpo'latova, S. (2024). Ethnolinguistics. *Modern Science and Research*, 3(2), 500-507.
54. Toshpo'latova, S. (2024). Religious Anthropology. *Modern Science and Research*, 3(1), 504-510.
55. Shakhnoza Shuhratovna, T. (2023). MS Andreyev'S Way Of Life. *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769)*, 1(10), 655-659.
56. Shuhratovna, T. S. (2023). Ethnological Analysis Of National Costumes And Rituals Of Tajiks In The Works Of MS Andreyev. *International Journal Of History And Political Sciences*, 3(12), 42-47.
57. Toshpo'latova, S. (2023). MS Andreyev-Scientific Career. *Modern Science and Research*, 2(12), 801-807.